

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ

**Wspieranie rozwoju dziecka młodszego
na pierwszym
i kolejnych etapach edukacyjnych w związku
z obniżeniem wieku realizacji obowiązku szkolnego**

**Materiały adresowane do dyrektorów szkół i przedszkoli, kadry
pedagogicznej, rodziców oraz organów prowadzących szkoły
podstawowe i przedszkola**

przygotowane przez:

**Departament Kształcenia Ogólnego i Wychowania
Ministerstwa Edukacji Narodowej
Ośrodek Rozwoju Edukacji**

Warszawa, sierpień 2014 r.

Wspieranie rozwoju dziecka młodszego na pierwszym i kolejnych etapach edukacyjnych w związku z obniżeniem wieku realizacji obowiązku szkolnego to jeden z głównych kierunków polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2014/2015.

Mając na względzie wagę powyższego kierunku, Ministerstwo Edukacji Narodowej przekazuje dyrektorom szkół, przedszkoli i placówek systemu oświaty, organom prowadzącym oraz rodzicom dzieci, materiały zawierające niezbędne informacje oraz propozycje działań w zakresie wspierania rozwoju dziecka młodszego na pierwszym i kolejnych etapach edukacyjnych w związku z obniżeniem wieku realizacji obowiązku szkolnego.

Propozycje zostały przygotowane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz Ośrodek Rozwoju Edukacji.

Wskazanie podstaw prawnych i komentarzy specjalistów udzielających wyjaśnień, może wzbogacić wiedzę, umiejętności wszystkich zainteresowanych. Zapoznanie się z dobrymi praktykami może natomiast stanowić inspirację do podejmowania wspólnych działań i wyzwań przez nauczycieli, dyrektorów szkół, rodziców, organów prowadzących oraz pracowników kuratoriów oświaty.

Każda z poniższych części zawiera informacje wraz z dodatkowymi adresami stron internetowych dotyczących danej tematyki.

Materiał zawarty w części pierwszej dotyczy spełniania przez dzieci obowiązkowego przygotowania przedszkolnego oraz obniżenia wieku realizowania obowiązku szkolnego do sześciu lat. Do materiału dołączono adresy stron internetowych, na których zainteresowani znajdą przydatne informacje.

Część druga dotyczy informacji na temat podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół. Do materiału również dołączono adresy stron internetowych.

Część trzecia zawiera treści związane z analizą gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole (diagnoza przedszkolna). Do materiału dołączono również adresy stron internetowych zawierające informacje na ten temat.

Część czwarta dotyczy pomocy psychologiczno-pedagogicznej organizowanej przez szkoły, przedszkola oraz poradnie psychologiczno-pedagogiczne dzieciom w młodszym wieku szkolnym. Do materiału dołączono również adresy stron internetowych.

Część piąta wskazuje źródła pomocy - szkołom i organom prowadzącym - służące wspieraniu rozwoju dziecka młodszego. Do materiału dołączono również adresy odpowiednich stron internetowych.

Część szósta zawiera przykłady dobrych praktyk związane z wychowaniem przedszkolnym oraz edukacją dziecka w młodszym wieku szkolnym.

I. Obowiązkowe przygotowanie przedszkolne oraz obniżenie wieku realizowania obowiązku szkolnego do sześciu lat

1. Przedszkole jest pierwszym etapem edukacji dziecka. Stanowi podbudowę szkoły i jednocześnie służy wyrównywaniu szans edukacyjnych przyszłego ucznia. Obecnie udział dzieci w wychowaniu przedszkolnym nie ogranicza się do realizacji obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego. Coraz więcej dzieci korzysta z edukacji przedszkolnej przez dwa lub trzy lata (wychowaniem przedszkolnym objętych jest już ponad 57,5% dzieci trzyletnich). W roku szkolnym 2013/14 wychowaniem przedszkolnym objętych zostało 1 297,5 tys. dzieci, co stanowi ogromny wzrost w stosunku do roku 2005/06, kiedy to do placówek wychowania przedszkolnego uczęszczało 840 tys. dzieci.

2. Koncepcja upowszechnienia wychowania przedszkolnego dzieci w wieku 3-5 ma charakter systemowy i jest jednym z głównych zamierzeń Rządu realizowanych konsekwentnie od 2007 roku. Została oparta na sprawdzonych w innych krajach europejskich rozwiązaniach z zakresu tzw. polityki małego dziecka. Wdrażane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej rozwiązanie obejmuje:

- rozwój sieci placówek wychowania przedszkolnego i udostępnienie różnych form wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku przedszkolnym,
- wsparcie pedagogiczne oraz pomoc w rozwiązywaniu problemów dla rodziców wychowujących małe dzieci, w tym prowadzenie różnych formy edukacji rodziców,
- zapewnienie pomocy psychologiczno-pedagogicznej i specjalistycznej mającej na celu wspieranie rozwoju i edukacji dzieci, wyrównywanie opóźnień i dysharmonii rozwojowych oraz terapię zaburzeń.

3. Realizacji tych zadań służy m. in. uchwalona w dniu 13 czerwca 2013 r. *ustawa o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw* – czyli tzw. „ustawa przedszkolna” (Dz. U. z 2013 r. poz. 827).

4. Od roku szkolnego 2011/2012 dziecko w wieku 5 lat jest obowiązane do odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego w przedszkolu, oddziale przedszkolnym zorganizowanym w szkole podstawowej lub innej formie wychowania przedszkolnego.

5. Przemiany cywilizacyjne sprawiają, że dzieci wcześniej są gotowe do wejścia w system edukacji. Na ich rozwój korzystnie wpływa zarówno uczestnictwo w wychowaniu przedszkolnym, jak i wcześniejsze rozpoczęcie nauki w szkole podstawowej.

6. Obowiązek szkolny dla dzieci sześciolletnich do polskiego systemu edukacji został wprowadzony ustawą z dnia 19 marca 2009 r. *o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw*. Zgodnie z przepisami tej ustawy, po trzyletnim okresie przejściowym, 1 września 2012 r. dzieci sześciolletnie miały obligatoryjnie rozpocząć naukę w klasie pierwszej szkoły podstawowej. Na mocy ustawy z dnia 27 stycznia 2012 r. zmieniającej ustawę o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2012 r. poz. 176), o dwa lata wydłużono okres, w którym o podjęciu nauki w szkole podstawowej przez dziecko sześciolletnie decydują rodzice.

7. W trosce o najmłodszych uczniów w 2013 i w 2014 r. zostały przygotowane zmiany w ustawie o systemie oświaty. Wynikają one z potrzeby łagodnego zakończenia,

rozpoczętego w 2009 r., procesu obniżania wieku rozpoczynania obowiązku szkolnego.

Zmiany wprowadzone ustawą z dnia 30 sierpnia 2013 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz ustawy o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2013 r. poz. 1265):

1. Podział rocznika dzieci sześciolatkich, których obejmie obowiązek szkolny od 1 września 2014 r. Zgodnie z przepisami 1 września 2014 r. do szkoły pójść dzieci urodzone w 2007 r. (siedmiolatki) oraz urodzone do końca czerwca 2008 r. (sześciolatki). Dzieci urodzone w drugiej połowie 2008 r. będą mogły rozpocząć naukę na wniosek rodziców. Natomiast od 1 września 2015 r. naukę rozpoczną dzieci urodzone w 2009 r. (wszystkie sześciolatki) i pozostałe urodzone od lipca do końca grudnia 2008 r. (siedmiolatki).
2. Aby zapobiec sytuacji, w której w jednej klasie uczyłaby się zbyt duża grupa dzieci, wprowadzony został przepis, zgodnie z którym od września 2014 r. liczba uczniów w oddziałach klas I nie będzie mogła przekroczyć 25 uczniów. Dochodzenie do tego standardu będzie stopniowe. Na początek liczba uczniów rozpoczynających naukę w 2014 r. w klasach pierwszych nie będzie mogła być większa niż 25. Od września 2015 r. zasada ta ma dotyczyć nie tylko klas I, ale także i II. Od roku szkolnego 2016/2017 również w klasie III nie będzie mogło być więcej niż 25 uczniów.
3. W latach 2014/15 i 2015/16, gdy do szkół trafi większa niż obecnie liczba dzieci sześciolatkich i siedmiolatkich, uczniowie będą przyjmowani do oddziałów według roku i miesiąca urodzenia, poczynając od najmłodszych. Rozwiązanie takie oznacza, że wiek dzieci w oddziałach pierwszych klas będzie zbliżony.

Zmiany wprowadzone ustawą z dnia 24 kwietnia 2014 r. z zmianie ustawy o systemie oświaty (Dz. U. z 2014 r. poz. 642):

1. W szkole podstawowej może być zatrudniony asystent nauczyciela prowadzącego zajęcia w klasach I – III lub asystent wychowawcy świetlicy. Do zadań asystenta należy:
 - wspieranie nauczyciela prowadzącego zajęcia dydaktyczne, opiekuńcze lub wychowawcze lub wspieranie wychowawcy świetlicy,
 - wykonywanie zadań wyłącznie pod kierunkiem nauczyciela.Asystent posiada wykształcenie co najmniej na poziomie wymaganym do zajmowania stanowiska nauczyciela w szkole podstawowej oraz przygotowanie pedagogiczne. Asystenta zatrudnia się na zasadach określonych w Kodeksie pracy.
2. Na wniosek rodziców, dyrektor publicznej szkoły podstawowej, w obwodzie której dziecko mieszka, odracza spełnianie przez dziecko obowiązku szkolnego. Rodzice mogą składać wniosek w sprawie odroczenia realizacji obowiązku szkolnego przez cały rok kalendarzowy, w którym dziecko kończy 6 lat. Do wniosku rodzice dołączają opinię, z której wynika potrzeba odroczenia spełniania przez dziecko obowiązku szkolnego, wydaną przez publiczną lub niepubliczną poradnię psychologiczno – pedagogiczną. Dziecko, któremu odroczone spełnianie obowiązku szkolnego, kontynuuje

przygotowanie przedszkolne w przedszkolu lub innej formie wychowania przedszkolnego.

3. Rezygnacja ze wskazania terminu, do którego możliwe jest złożenie wniosku o wydanie zezwolenia na spełnianie przez dziecko obowiązku przygotowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki odpowiednio poza przedszkolem i poza szkołą.
4. Uregulowanie na poziomie ustawowym zasad funkcjonowania świetlicy w szkołach podstawowych i gimnazjach oraz szkołach prowadzących kształcenie specjalne:
 - szkoła jest obowiązana zapewnić zajęcia świetlicowe dla uczniów, którzy pozostają w szkole dłużej ze względu na: czas pracy rodziców (na wniosek rodziców) oraz organizację dojazdu do szkoły lub inne okoliczności wymagające zapewnienia opieki w szkole,
 - liczba uczniów pozostająca pod opieką jednego nauczyciela nie przekracza 25,
 - zajęcia świetlicowe organizowane systematycznie, w ciągu całego dnia, z uwzględnieniem potrzeb edukacyjnych oraz rozwojowych dzieci i młodzieży, a także ich możliwości psychofizycznych,
 - zadania świetlicy realizowane w szczególności poprzez zajęcia rozwijające zainteresowania uczniów, zapewniające prawidłowy rozwój fizyczny oraz odrabianie lekcji.

MEN - materiały informacyjne:

- **Wychowanie przedszkolne**

- [Organizacja wychowania przedszkolnego, odpowiedzi na najczęściej zadawane pytania](#) – zakładka na stronie www.men.gov.pl

- [Tzw. ustawa przedszkolna](#)

- **Przygotowanie szkół do przyjęcia dzieci sześciolatków:**

Strona internetowa www.6latki.men.gov.pl - strona dla rodziców, nauczycieli i organów prowadzących szkoły związana z nauką sześciolatków w pierwszej klasie. Można tam znaleźć informacje o powodach obniżenia wieku obowiązku szkolnego, badaniach z tym związanych, opisy dobrych praktyk oraz teksty z poradami dla rodziców i nauczycieli.

Znaleźć tam można również:

- Odpowiedzi na najczęściej zadawane pytania

[Pytania i odpowiedzi](#)

- Infolinię z formularzem interwencyjnym

[Formularz zgłoszeniowy](#)

- Mapę publicznych szkół podstawowych
[Mapa szkół](#)

W ramach monitorowania stanu przygotowania szkół podstawowych do przyjęcia dzieci sześciolatków powstała interaktywna mapa publicznych szkół podstawowych. Najważniejszym jej elementem są, opublikowane przy każdej z monitorowanych szkół, wyniki ankiet adresowanych do: dyrektorów, rad rodziców oraz wizytatorów kuratoriów oświaty.

ORE - materiały informacyjne

- **Uczeń sześciolatek w szkole**

[Sześciolatek w szkole](#) - strona dla rodziców poświęcona sześciolatkowi.

Prezentowane są tam artykuły, opinie ekspertów, przykłady praktyk z innych krajów, przytoczone najczęstsze wątpliwości rodziców wraz z odpowiedziami. Udostępniony jest również formularz kontaktowy.

[Sześciolatki w szkole – warto wiedzieć – zakładka z informacjami dla rodziców, nauczycieli, tekstami ekspertów i publikacjami](#)

- **Działania ORE zaplanowane na rok szkolny 2014/2015 w obszarze *Wspierania rozwoju dziecka młodszego na pierwszym i kolejnych etapach edukacyjnych.***

Wydział Rozwoju Szkół i Placówek	
Ocenianie w klasach I-III - doskonalenie kompetencji nauczycieli w zakresie stosowania oceniania wspierającego rozwój ucznia młodszego.	Forum wymiany doświadczeń
Realizacja podstawy programowej edukacji wczesnoszkolnej z wykorzystaniem innowacyjnych programów nauczania i materiałów dydaktycznych – prezentacja programów nauczania wyłonionych w projektach konkursowych IP2.	2 szkolenia
Diagnoza funkcjonowania uczniów z zastosowaniem Skali Funkcjonowania Pierwszoklasisty (SFP) - wyposażenie uczestników w wiedzę i umiejętności służące podnoszeniu jakości pracy nauczycieli klas I.	Szkolenie i materiał edukacyjny
Młodszy o rok uczeń na progu II etapu edukacyjnego - doskonalenie umiejętności nauczycieli w zakresie stosowania metod i form pracy ułatwiających młodszemu o rok czwartoklasistom adaptację do nowych warunków i wymagań szkolnych oraz naukę na II etapie edukacyjnym.	Pilotażowe szkolenie e-learningowe
Sześciolatek w szkole. Strona internetowa dla rodziców i nauczycieli- upowszechnianie informacji dotyczących edukacji dzieci sześciolatków.	Strona internetowa

Wydział Rozwoju Kompetencji Językowych	
Język obcy we wczesnej edukacji językowej - opracowanie programu kursu doskonalącego kompetencje metodyczne nauczycieli wczesnej edukacji zamierzających uzupełniać kwalifikacje do nauczania języka obcego.	Kurs blended learning
Język obcy we wczesnej edukacji językowej - rozwijanie kompetencji metodycznych nauczycieli nauczania zintegrowanego ze szczególnym uwzględnieniem podnoszenia kompetencji językowych.	Szkolenie pilotażowe typu blended learning
Kreatywny nauczyciel we wczesnej edukacji językowej - wsparcie metodyczne dla nauczycieli w obszarze nauczania języków obcych dzieci rozpoczynających edukację przedszkolną i wczesnoszkolną.	2 szkolenia
Wydział Informacji i Promocji	
Numer 1/2015 czasopisma Trendy – temat przewodni : edukacja dziecka młodszego.	Publikacja elektroniczna
System doskonalenia nauczycieli oparty na ogólnodostępnym kompleksowym wspomaganie szkół we współpracy z Wydziałem Informacji i Promocji	
Wspomaganie pracy szkoły we współpracy z biblioteką szkolną - wypracowanie modelowych sposobów wspomaganie pracy szkół z udziałem bibliotek pedagogicznych i szkolnych w obszarze m.in. edukacji wczesnoszkolnej oraz przygotowanie pracowników bibliotek pedagogicznych do współpracy z bibliotekami szkolnymi i wspierania szkoły w pracy z podręcznikiem „Nasz elementarz”.	Spotkanie informacyjne dla pracowników bibliotek pedagogicznych
Wdrożenie podstawy programowej kształcenia ogólnego w przedszkolach i szkołach	
Wewnętrzne monitorowanie realizacji podstawy programowej - przeznaczone m.in. dla nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej i dyrektorów przedszkoli i szkół.	Szkolenie
Planowanie, realizacja i ewaluacja pracy dydaktycznej, opiekuńczej i wychowawczej - przeznaczone m.in. dla nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej i dyrektorów przedszkoli i szkół.	Szkolenie
Podręczniki, podstawa programowa i programy nauczania od września 2014 r. – przeznaczone dla konsultantów i doradców metodycznych ds. edukacji wczesnoszkolnej.	Spotkania warsztatowe
Dystrybucja poradników dotyczących pracy z uczniem młodszym do szkół podstawowych, bibliotek pedagogicznych i placówek doskonalenia.	

Instytut Badań Edukacyjnych – materiały informacyjne zamieszczone na stronie www.ibe.edu.pl/pl/szesciolatki

II. Podstawa programowa wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół

1. Celem edukacji wczesnoszkolnej jest wspomaganie dziecka w rozwoju intelektualnym, emocjonalnym, społecznym, etycznym, fizycznym i estetycznym. Podstawa programowa kładzie nacisk na takie wychowanie, dzięki któremu dziecko będzie w miarę swoich możliwości przygotowane do życia w zgodzie z samym sobą, ludźmi i przyrodą, będzie potrafiło odróżnić dobro od zła, będzie świadome przynależności społecznej (do rodziny, grupy rówieśniczej i wspólnoty narodowej) oraz będzie rozumiało konieczność dbania o przyrodę. Podstawa programowa kładzie nacisk na wyposażenie dziecka w wiadomości i umiejętności potrzebne mu do poznawania i rozumienia świata, radzenia sobie w codziennych sytuacjach oraz do kontynuowania nauki w klasach IV-VI szkoły podstawowej.
2. Podstawę programową dla pierwszego etapu edukacyjnego opracowano w sposób uwzględniający występowanie różnic w dojrzałości dzieci rozpoczynających edukację szkolną.
3. Obowiązkiem nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej jest indywidualizacja nauczania, w szczególności przez dobór lub skonstruowanie odpowiedniego programu nauczania oraz dostosowanie metod pracy i wymagań do możliwości i potrzeb poszczególnych uczniów.
4. Zgodnie z zaleceniami określonymi w podstawie programowej edukacji wczesnoszkolnej, obowiązkiem nauczyciela jest dbanie o adaptację dzieci do warunków szkolnych, a w szczególności o ich poczucie bezpieczeństwa.
5. Wymagania kwalifikacyjne niezbędne do zajmowania stanowiska nauczyciela określono przepisami art. 9 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2006 r. nr 97, poz. 674, z późn. zm.) oraz rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz. U. nr 50, poz. 400, z późn. zm.).
6. W Ministerstwie Edukacji Narodowej trwają prace nad stworzeniem systemu wspomaganie systemu szkół i placówek. Przygotowując rozwiązania w tym zakresie, MEN kierowało się wynikami analiz, na podstawie których określono zasady funkcjonowania systemu wspomaganie szkół oraz sformułowano rekomendacje dotyczące m.in. zmian w systemie doskonalenia nauczycieli, wskazując na konieczność powiązania systemu doskonalenia nauczycieli z systemem wspomaganie szkół i placówek tak, aby kierowane do nauczycieli doskonalenie zawodowe pomogło im rozwiązywać problemy zaistniałe w danym środowisku szkolnym.

Zmiany wynikające z ww. rekomendacji wprowadzono rozporządzeniami

Ministra Edukacji Narodowej:

- z dnia 26 października 2012 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli (Dz. U. z 2012 r. poz. 1196),
- z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 199),
- z dnia 28 lutego 2013 r. roku w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 369).

Polegają one na umożliwieniu placówkom doskonalenia nauczycieli, poradniom psychologiczno-pedagogicznym i bibliotekom pedagogicznym organizowania i prowadzenia:

- 1) wspomagania szkół i placówek, rozumianego jako zaplanowane działanie realizowane bezpośrednio w szkole lub placówce, polegające na:
 - pomocy szkole w zakresie diagnozowania potrzeb,
 - przedstawienia możliwych sposobów działania prowadzących do ich zaspokojenia,
 - pomocy w realizacji zaplanowanych form wsparcia,
 - towarzyszeniu w trakcie wprowadzanej zmiany,
 - wspólnej oceny efektów i współpracy przy opracowaniu wniosków dotyczących podejmowanych działań i zaleceń na przyszłość;
- 2) sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli oraz dyrektorów szkół i placówek; sieci współpracy będą mogły mieć charakter przedmiotowy (na przykład sieć współpracy matematyków, polonistów czy nauczycieli wychowania fizycznego) lub problemowy (na przykład sieć łącząca osoby zainteresowane rozbudzeniem nauczycielskich kompetencji międzykulturowych).

Powyższe rozwiązanie zacznie obowiązywać od 1 stycznia 2016 r. Do tego czasu stosowanie nowych form wspomagania jest dobrowolne.

Wprowadzane zmiany w zakresie funkcjonowania ww. placówek zwiększą dostępność form doskonalenia zawodowego dla nauczycieli wszystkich typów szkół i placówek, w tym również nauczycieli zatrudnionych w szkołach z językiem nauczania mniejszości narodowych i etnicznych. System wspomagania szkół i placówek umożliwi dostosowanie oferty placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz bibliotek pedagogicznych do rzeczywistych potrzeb danej szkoły lub placówki, a wprowadzenie nowych długofalowych form wspomagania, w ramach których nauczyciele nie tylko zdobędą potrzebną im wiedzę i umiejętności, ale również otrzymają pomoc w wykorzystywaniu tej wiedzy i umiejętności w pracy zawodowej, zwiększy motywację nauczycieli do aktywnego uczestnictwa w doskonaleniu zawodowym i przyczyni się do systematycznego podnoszenia jakości pracy każdego z nauczycieli i szkoły jako całości.

MEN - materiały informacyjne

[Podstawa programowa wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego](#)

ORE – programy nauczania

[Programy wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej](#)

ORE – materiały informacyjne

[Za progiem. Jak rozwija się dziecko i jaka jest rola nauczyciela w tym rozwoju](#)

Poradnik nie tylko dla nauczyciela. Autorzy- Małgorzata Skura i Michał Lisicki, w bardzo obrazowy sposób pokazują, w jaki sposób myśli dziecko i jak w szkole można wykorzystać wiedzę o prawidłowościach rozwoju małego człowieka.

[Na progu. Ile w dziecku ucznia, a w nauczycielu mistrza? O co chodzi w pierwszej klasie?](#)

Poradnik traktujący o możliwościach i potrzebach dziecka będącego uczniem pierwszej klasy I szkoły podstawowej oraz roli nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej i nie tylko.

III. Analiza gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole (diagnoza przedszkolna).

1. Zgodnie z *zalecanymi warunkami i sposobem realizacji* zawartymi w podstawie programowej wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego, zadaniem nauczyciela jest prowadzenie obserwacji pedagogicznych mających na celu poznanie możliwości i potrzeb rozwojowych dzieci oraz dokumentowanie tych obserwacji. Z początkiem roku poprzedzającego rozpoczęcie przez dziecko nauki w klasie I szkoły podstawowej należy przeprowadzić analizę gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole (diagnoza przedszkolna).
2. Celem takiej analizy jest zgromadzenie informacji, które mogą pomóc m.in. nauczycielowi przedszkola przy opracowaniu indywidualnego programu wspomagania i korygowania rozwoju dziecka, który będzie realizowany w roku poprzedzającym rozpoczęcie nauki w szkole podstawowej.
3. Celem analizy jest także zgromadzenie informacji, które po przekazaniu rodzicom mają im pomóc w poznaniu stanu gotowości swojego dziecka do podjęcia nauki w szkole podstawowej, aby mogli je wspomagać w osiąganiu tej gotowości, odpowiednio do ich potrzeb.
4. Nauczyciel realizując zajęcia - zgodnie z podstawą programową wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego - powinien zawsze je indywidualizować, dostosowując swoje działania do potrzeb dziecka i jego możliwości rozwojowych.
5. Przepisy art. 16 ust 3 i 4 o systemie oświaty stanowią, że dyrektor publicznej szkoły podstawowej, w obwodzie której dziecko mieszka, a w przypadku gdy dziecko zostało przyjęte do szkoły podstawowej innej niż publiczna szkoła podstawowa, w obwodzie której mieszka, dyrektor szkoły podstawowej, do której zostało przyjęte

dziecko, na wniosek rodziców, odracza spełnianie przez dziecko obowiązku szkolnego.

6. Wniosek składa się w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 6 lat. Odroczenie dotyczy roku szkolnego, w którym dziecko ma rozpocząć lub już rozpoczęło spełnianie obowiązku szkolnego. Jeżeli dziecko zostało przyjęte do szkoły podstawowej innej niż publiczna szkoła podstawowa, w obwodzie której mieszka, i odroczone mu spełnianie obowiązku szkolnego, dyrektor szkoły podstawowej, do której dziecko zostało przyjęte, informuje dyrektora publicznej szkoły podstawowej, w obwodzie której dziecko mieszka, o odroczeniu spełniania tego obowiązku.

7. Do wniosku rodzice dołączają opinię, z której wynika potrzeba odroczenia spełniania przez dziecko obowiązku szkolnego w danym roku szkolnym, wydaną przez publiczną poradnię psychologiczno-pedagogiczną albo niepubliczną poradnię psychologiczno-pedagogiczną, założoną zgodnie z art. 82 oraz zatrudniającą pracowników posiadających kwalifikacje określone dla pracowników publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych.

8. Wydanie przez poradnię opinii musi zostać poprzedzone rzetelną diagnozą gotowości szkolnej dziecka przeprowadzoną przez specjalistów. Jest to diagnoza indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych dziecka pod kątem gotowości dziecka do rozpoczęcia spełniania obowiązku szkolnego. W wydawanej opinii poradnia wskazuje, że odroczenie obowiązku szkolnego dziecka jest zasadne lub jest niezasadne, podając, w obydwu przypadkach, uzasadnienie odnoszące się do ww. kwestii.

9. Dziecko, któremu odroczone spełnianie obowiązku szkolnego, kontynuuje przygotowanie przedszkolne w przedszkolu lub w innej formie wychowania przedszkolnego, a dziecko posiadające orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na niepełnosprawności sprzężone, z których jedną z niepełnosprawności jest upośledzenie umysłowe w stopniu umiarkowanym lub znacznym, także w ośrodku umożliwiającym dzieciom i młodzieży, a także dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym z niepełnosprawnościami sprzężonymi, realizację odpowiednio obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki.

10. Powyższe przepisy stosuje się odpowiednio do odraczania spełniania obowiązku szkolnego dzieciom posiadającym orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, z tym że do wniosku dołącza się także orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, a wniosek może być złożony także w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 7 lat.

11. Mając na uwadze, że proces rozwoju każdego dziecka jest zindywidualizowany i przebiega w różny sposób, diagnoza dziecka pod kątem dojrzałości szkolnej powinna zostać dokonana najwcześniej w maju, a optymalnie w czasie wakacji szkolnych, tak aby badanie dziecka przeprowadzane było jak najbliżej rozpoczęcia roku szkolnego, w którym dziecko rozpoczynałoby realizację obowiązku szkolnego.

MEN - materiały informacyjne

[Kogo obejmuje diagnoza przedszkolna](#)

[Pytania i odpowiedzi](#)

ORE - materiały informacyjne

[Sześciolatek w szkole - rady i opinie ekspertów](#)

[Gotowość szkolna - odpowiedzi na pytania rodziców](#)

[Diagnoza przedszkolna](#)

[Poradnik Przed progiem](#) - jakie umiejętności są potrzebne do rozpoczęcia nauki w pierwszej klasie i jak je rozwijać?

IV. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna

1. Podstawą objęcia ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną jest nie tylko opinia lub orzeczenie wydane przez publiczną poradnię psychologiczno-pedagogiczną, ale również rozpoznanie jego potrzeb rozwojowych i edukacyjnych w tym zakresie – dostrzeżenie zarówno trudności dziecka, jak i jego szczególnych uzdolnień. Udzielenie odpowiedniego wsparcia należy nie tylko do podstawowych zadań nauczycieli i specjalistów prowadzących zajęcia z uczniem, ale także do innych osób, które na co dzień stykają się z dzieckiem i jego problemami – dyrektora, pomocy nauczyciela, kuratora sądowego, pielęgniarki środowiska nauczania i wychowania lub higienistki szkolnej, pracownika socjalnego, asystenta edukacji romskiej czy asystenta rodziny.
2. Dyrektor szkoły organizując pomoc psychologiczno-pedagogiczną współpracuje w tym zakresie z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, w tym z poradniami specjalistycznymi, rodzicami uczniów, placówkami doskonalenia nauczycieli, innymi przedszkolami, szkołami i placówkami, a także organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży.
3. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana jest także rodzicom uczniów oraz nauczycielom w formie porad, konsultacji, warsztatów i szkoleń.
4. Nowe zasady udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej określone w przepisach rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2013 r. poz. 532) przyczynią się do zwiększenia szans edukacyjnych uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, zwiększenia efektywności świadczonej pomocy psychologiczno-pedagogicznej, jak również wykorzystania zasobów kadrowych konkretnego przedszkola, szkoły i placówki w sposób dostosowany do potrzeb beneficjentów tej pomocy. Nowe rozporządzenie uelastycznia procedury organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom w przedszkolu, szkole lub placówce

oraz sposób dokumentowania tych działań, co umożliwi sprawniejsze wypełnianie głównych celów tej pomocy.

5. Profesjonalne wsparcie w rozwiązywaniu problemów edukacyjno-wychowawczych poprzez prowadzenie działań diagnostycznych, terapeutycznych, wydawanie opinii i orzeczeń, a także realizację działań profilaktycznych, oferowane jest w systemie oświaty przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne. Odbiorcy usług poradni to zarówno dzieci (już od urodzenia), młodzież, rodzice, jak i nauczyciele.

Do zadań poradni należy:

- diagnozowanie dzieci i młodzieży,
- udzielanie pomocy bezpośredniej uczniom oraz rodzicom,
- realizacja zadań profilaktycznych oraz wspierających wychowawczą i edukacyjną funkcję przedszkola, szkoły i placówki, w tym wspieraniu nauczycieli w rozwiązywaniu problemów dydaktyczno-wychowawczych,
- wspomaganie przedszkoli, szkół i placówek.

MEN – materiały informacyjne

[Kształcenie specjalne](#)

ORE – materiały informacyjne

[Specjalne potrzeby edukacyjne](#)

V. Źródła pomocy - szkołom i organom prowadzącym - służące wspieraniu rozwoju dziecka młodszego i obniżenia wieku realizowania obowiązku szkolnego do sześciu lat.

1. Głównym celem rządowego programu *Radosna szkoła* jest pomoc finansowa dla organów prowadzących w tworzeniu odpowiednich warunków realizowania nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych, a także w przygotowaniu szkół do rozpoczynania spełniania obowiązku szkolnego przez dzieci sześciolatek. Program został przyjęty przez Radę Ministrów na mocy Uchwały nr 112/2009 z dnia 7 lipca 2009 roku w sprawie *Rządowego programu wspierania w latach 2009-2014 organów prowadzących w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w klasach I-III szkół podstawowych i ogólnokształcących szkół muzycznych I stopnia - Radosna szkoła*. W programie mogą uczestniczyć wszystkie szkoły publiczne i niepubliczne, w tym również szkoły specjalne i artystyczne, w których uczą się dzieci w klasach I-III. Od roku 2013 z programu mogą korzystać także szkoły filialne.

2. Rozwój i tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego przez organy prowadzące i inne podmioty były wspierane z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Priorytetu IX Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013.

W ramach poddziałania 9.1.1., za które odpowiadały samorządy województw, finansowane były projekty konkursowe dotyczące:

- tworzenia przedszkoli (w tym również uruchamiania innych form wychowania przedszkolnego) w gminach z terenu województwa o najniższym w skali regionu stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej,
- wsparcia istniejących przedszkoli (w tym również funkcjonujących innych form wychowania przedszkolnego) w zakresie wygenerowania dodatkowych miejsc przedszkolnych, przyczyniające się do wzrostu całkowitej liczby miejsc w przedszkolach oraz innych formach wychowania przedszkolnego podlegających pod jeden organ prowadzący i umiejscowionych na terenie danej gminy.

3. Dnia 13 czerwca 2013 r. Sejm RP uchwalił *ustawę o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. z 2013 r. poz. 827). Celem zmian w ustawie jest systematyczne zwiększanie dostępności wychowania przedszkolnego.

Cel ten będzie osiągnięty dzięki:

- wprowadzeniu dotacji celowej dla gmin na zwiększenie liczby miejsc i poprawę warunków wychowania przedszkolnego,
- ustawowemu ograniczeniu wysokości opłat pobieranych od rodziców za świadczenia udzielane przez publiczne przedszkole oraz publiczną inną formę wychowania przedszkolnego w czasie przekraczającym ustalony przez radę gminy czas bezpłatnego nauczania, wychowania i opieki - od 1 września 2013 r. opłata ta nie przekracza 1 zł za każdą godzinę zajęć ponad ustalony przez organ prowadzący bezpłatny czas nauczania, wychowania i opieki,
- zapewnieniu możliwości korzystania z przedszkoli niepublicznych, w których opłaty i czas świadczonego bezpłatnego nauczania, wychowania i opieki będą takie same jak ustalone przez radę gminy dla przedszkoli publicznych (lub korzystniejsze), poprzez umożliwienie otrzymania przez przedszkole niepubliczne dotacji na każde dziecko w wysokości równej wydatkom bieżącym przewidzianym na jednego wychowanka w przedszkolach publicznych prowadzonych przez gminę, pomniejszonym o opłaty wnoszone przez rodziców za korzystanie z wychowania przedszkolnego oraz za wyżywienie, stanowiące dochody budżetu gminy (niepubliczne przedszkola dotowane w 100%) – podobne rozwiązanie dotyczy niepublicznych innych form wychowania przedszkolnego, w tym, że dotacja będzie zwiększona do 50%.

Równocześnie:

1. nałożony został na gminy obowiązek zapewnienia od 1 września 2015 r. każdemu dziecku czteroletniemu, a od 1 września 2017 r. także każdemu dziecku trzyletniemu, miejsca realizacji wychowania przedszkolnego,
2. wprowadzony został mechanizm zobowiązujący gminę, której mieszkańcem jest dziecko korzystające z wychowania przedszkolnego w innej gminie, w prowadzonym przez nią publicznym przedszkolu, publicznej innej formie wychowania przedszkolnego lub w przedszkolu niepublicznym dotowanym w 100%, do zwrotu wydatków związanych z korzystaniem przez to dziecko z wychowania przedszkolnego,
3. wprowadzono możliwość realizowania wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka w innych formach wychowania przedszkolnego.

Dodatkowo zwiększeniu dostępności wychowania przedszkolnego sprzyjać będzie umożliwienie gminom:

1. zapewniania miejsca wychowania przedszkolnego w przedszkolu publicznym, publicznej innej formie wychowania przedszkolnego, prowadzonych przez inne organy niż gmina lub niepublicznym przedszkolu dotowanym w 100% (albo niepublicznej innej formie wychowania przedszkolnego dotowanej w 50%), pobierającym od rodziców opłaty za korzystanie z wychowania przedszkolnego nie wyższe niż w przedszkolach publicznych prowadzonych przez gminę,
 2. organizowania dowozu do publicznego przedszkola, publicznej innej formy wychowania przedszkolnego, niepublicznego przedszkola dotowanego w 100% również w sytuacji, gdy odległość, jaką musi pokonać dziecko z domu do przedszkola, innej formy wychowania przedszkolnego lub szkoły jest mniejsza niż określona ustawie,
 3. zwalniania rodziców w całości lub części z opłat za korzystanie przez ich dzieci z wychowania przedszkolnego.
4. Realizacja projektów polegająca na modernizacji oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych jest możliwa na podstawie zaktualizowanej wersji Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki oraz Zasad przygotowania, realizacji i rozliczania projektów systemowych w ramach Poddziałania 9.1.1.PO KL w zakresie przygotowania oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych do świadczenia wysokiej jakości usług na rzecz dzieci w wieku przedszkolnym z dnia 3 lipca 2013 r. Celem do osiągnięcia w ramach projektów jest poprawa warunków funkcjonowania istniejących oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz przygotowanie ich do świadczenia wysokiej jakości usług na rzecz dzieci w wieku przedszkolnym, w tym zwłaszcza dzieci nieobjętych obowiązkowym wychowaniem przedszkolnym. Modernizacja oddziałów przedszkolnych przyczyni się również do likwidacji barier w dostępie do edukacji przedszkolnej, a tym samym umożliwi wyrównanie szans edukacyjnych dzieci nieobjętych wychowaniem przedszkolnym.

Potrzeba podjęcia działań umożliwiających modernizację i podniesienie jakości funkcjonowania oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych wynika z pojawiającego się często problemu niedostosowania warunków lokalowych i organizacyjnych w tych oddziałach do potrzeb i możliwości dzieci młodszych. Na wsparcie oddziałów przedszkolnych w ramach projektów systemowych w Poddziałaniu 9.1.1 PO KL wyodrębniona została pula środków w wysokości 53,7 mln euro, która pozwoli na wsparcie około 2500 oddziałów.

Wsparcie w ramach projektów systemowych realizowanych przez organy prowadzące publiczne i niepubliczne szkoły z oddziałami przedszkolnymi w pierwszej kolejności kierowane jest do:

- oddziałów przedszkolnych w publicznych i niepublicznych szkołach podstawowych (prowadzonych przez osoby prawne i fizyczne) z terenu gmin wiejskich i miejsko-wiejskich, w których nie ma przedszkoli (publicznych i niepublicznych), wymienionych w załączniku nr 2 do „Zasad”,
- oddziałów przedszkolnych w publicznych i niepublicznych szkołach podstawowych (prowadzonych przez osoby prawne i fizyczne) z terenu gmin wiejskich, o najniższym stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej w skali regionu, gdzie poza szkołami podstawowymi z oddziałami przedszkolnymi funkcjonują inne przedszkola lub inne formy edukacji przedszkolnej (niezależnie od oddziału przedszkolnego), wymienionych w załączniku nr 3 do „Zasad”.

Również w nowej perspektywie finansowej UE na lata 2014-2020 planowana jest kontynuacja działań w zakresie poprawy dostępności do edukacji przedszkolnej, wsparcia systemu edukacji przedszkolnej w zakresie doskonalenia podstaw programowych wychowania przedszkolnego, doposażenia szkół i placówek oraz wspierania w rozwoju, w szczególności na obszarach i w środowiskach defaworyzowanych.

5. Przygotowaniu szkół i udzieleniu im pomocy w realizacji statutowych zadań służy działanie realizowane obecnie na poziomie regionów, skierowane do organów prowadzących publiczne i niepubliczne szkoły podstawowe „Indywidualizacja procesu nauczania i wychowania uczniów klas I-III szkół podstawowych” wdrażane w trybie systemowym. Projekt jest kluczowym elementem realizowanej obecnie polityki oświatowej. Jego celem jest wsparcie wszystkich szkół podstawowych w procesie indywidualizacji nauczania i wychowania uczniów klas I-III. Wsparcie to dotyczy między innymi przygotowania szkół i placówek na przyjęcie dzieci 6-letnich. Projekt jest współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Priorytetu IX Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, Działania 9.1. *Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty*, Poddziałania 9.1.2. *Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic, w jakości usług edukacyjnych.*

6. W algorytmie podziału subwencji na rok 2014 wprowadzono dodatkową wagę P31 = 0,03 obejmującą uczniów klas pierwszych szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży oraz uczniów ogólnokształcących szkół muzycznych I stopnia. Wprowadzenie wagi P31 związane jest m.in. z koniecznością zwiększenia dochodów gmin w związku z ograniczeniem liczby uczniów w klasach pierwszych publicznych szkół podstawowych do 25 uczniów w oddziale od 1 września 2014 r. oraz w związku z rozwojem opieki świetlicowej w szkołach podstawowych w wyniku prognozowanego zwiększenia liczby uczniów korzystających ze świetlic. W wyniku zastosowania tej wagi gminom została naliczona na ok. 546 tys. uczniów dodatkowa kwota subwencji oświatowej - ok. 90 mln zł.

MEN - materiały informacyjne

[Program rządowy Radosna szkoła" - szkolne place zabaw, pomoce dydaktyczne](#)

[Fundusze unijne dla oświaty](#)

VI. Dobre praktyki związane z wychowaniem przedszkolnym oraz edukacją dziecka w młodszym wieku szkolnym

Materiały dotyczą prezentacji przykładowych interesujących działań, projektów, programów bądź nowatorskich rozwiązań związanych z wychowaniem przedszkolnym oraz edukacją dziecka w młodszym wieku szkolnym:

ORE - materiały informacyjne

[Broszura „Sześciolatki w szkole. Działania samorządów – dobre praktyki.”](#)

upowszechnia wyniki badań zleconych przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w lutym 2012 roku na temat działań podejmowanych przez jednostki samorządu terytorialnego w zakresie obniżenia wieku realizacji obowiązku szkolnego.

[Raport i prezentacje](#) dotyczące obniżenia wieku realizacji obowiązku szkolnego wypracowane w ramach projektu „Doskonalenie strategii zarządzania oświatą na poziomie regionalnym i lokalnym II etap”.

[Europejskie portfolio językowe](#) - to pomoc dydaktyczna dla ucznia i nauczyciela wspomagająca uczenie się i nauczanie języków. Towarzyszy w trakcie nabywania umiejętności językowych i dokumentuje doświadczenia związane z poznawaniem innych kultur. Jest narzędziem kształcącym umiejętność samooceny ucznia, motywującym go do nauki, wspierającym go w trakcie całego procesu uczenia się.

PUBLIKACJE DO PRACY NAUCZYCIELI Z DZIEĆMI W ZAKRESIE EDUKACJI SPOŁECZNEJ

(stanowiącej początek edukacji obywatelskiej i edukacji na rzecz praw człowieka)

[KOMPASIK. Edukacja na rzecz praw człowieka w pracy z dziećmi](#) – to polskie wydanie poradnika COMPASITO, który prezentuje nowatorskie podejście do promowania tematyki praw człowieka wśród najmłodszych uczniów. KOMPASIK dostarcza praktycznych narzędzi umożliwiających podjęcie tematu praw człowieka w pracy nauczyciela z wykorzystaniem aktywizujących metod nauczania. Adresowany jest do osób dorosłych pracujących z dziećmi, nauczycieli, opiekunów i rodziców – zainteresowanych edukacją dzieci na rzecz praw człowieka i poszukujących praktycznych narzędzi pomocnych w omawianiu z dziećmi tematów takich, jak wartości i problemy społeczne. Przedstawione tu propozycje zajęć przeznaczone są dla dzieci w wieku od sześciu lat. KOMPASIK odwołuje się do wiedzy i doświadczeń już zdobytych przez dzieci i osoby prowadzące zajęcia. Ćwiczenia można organizować tam, gdzie dzieci spędzają większą część dnia – w szkole, centrach kultury, siedzibach organizacji dziecięcych, a część także z rodziną. O ile od dzieci nie wymaga się posiadania jakichkolwiek specjalnych umiejętności, by mogły brać udział w większości zajęć, o tyle prowadzący je powinni wykazać się doświadczeniem i umiejętnością posługiwania się aktywnymi metodami nauczania.

[Prawa człowieka. Poradnik nauczyciela](#) - rozdział III.1. poradnika poświęcony nauczycielom klas I -III szkoły podstawowej, służy przygotowaniu do uczenia o prawach człowieka.

Propozycje lekcji dla najmłodszych w publikacji skupiają się na potrzebach dziecka i jego najbliższym środowisku. Autorka stara się pokazać świat dziecka i wokół dziecka poprzez wprowadzanie różnych elementów wiedzy z zakresu edukacji polonistycznej i przyrodniczej. Wspólna nauka opiera się na aktywności dziecka. Rozbudza w nim radość i chęć poznania nowego. Promuje godność człowieka, na której oparta jest cała filozofia praw człowieka, buduje poczucie własnej wartości dziecka i ugruntowuje w nim przekonanie o wartości drugiego człowieka.

EDUKACJA EKONOMICZNA DLA NAJMŁODSZYCH

(edukacja matematyczna, społeczna, obywatelska)

[Moje dochody wydatki oszczędności. Edukacja ekonomiczna w scenariuszach lekcji](#) - scenariusze są dostosowane do różnych stylów uczenia się oraz możliwości i etapów rozwoju ucznia szkoły podstawowej. Opierają się na naturalnej ciekawości dzieci najmłodszych, wykorzystują ciekawość oraz odwołują się do posiadanej wiedzy i sytuacji bliskich uczniom. Autorzy scenariuszy zachęcają do wykorzystywania aktywizujących metod nauczania, sprzyjających rozwijaniu kluczowych kompetencji uczniów, takich jak m.in.: planowanie i organizowanie pracy, skuteczne porozumiewanie się, efektywna współpraca w zespole, budowanie więzi międzyludzkich.

Pakiet edukacyjny opracowany z myślą o nauczycielach szkół podstawowych, zainteresowanych wprowadzaniem zagadnień ekonomicznych, a przede wszystkim kształtowaniem u uczniów postawy przedsiębiorczości.

Pismo Trendy wydawane w wersji elektronicznej przez ORE – poszczególne numery do pobrania w Bibliotece Cyfrowej ORE

[Biblioteka Cyfrowa ORE](#) i na stronie czasopisma [Trendy](#)